

ANY V.

REUS, 1.er DE DESEMBRE DE 1924

NUM. 117.

MARIAN FORTUNY I MARSAL

Memòria llegida per son autor D. RAMON CASALS I VERNIS, en l'acte de col·locar el retrat del genial pintor, en la Galeria de Reusencs Il·lustres establerta en el CENTRE DE LECTURA, el dia 27 de novembre de 1915.

LEMA: Quan morí Velázquez, el Rei Felip IV reclamà de la família del gran pintor uns miserables maravedissos que li devia aquell que retribuit pel Rei amb una soldada igual que donava al seu barber, li va pintar «Els Borratxos» i per una pensió de set cents ducats a l'any, li féu els admirables cuadros titulats «Les Llances», «Les Filadores», «Sant Pau» i «Les Menines», obres que estan valuades en molts millions de pessetes.

Quina consciència va ésser la d'aquell Rei?

(Del llibre *Anales de la vida i de les obres de Diego Velázquez*).

INTRODUCCIÓ

Molts dels historiadres o crítics que s'han ocupat de Fortuny, fugen de la realitat al ressenyar determinats fets de la història del gran pintor. No pretenem provocar

controvèrsia sobre qui està millor informat ni qui dels esmentats encerta o erra. En tenim prou amb escollir el millor documentat per a afermar-nos en la opinió que ens proposem exposar.

Volem, en profit de la veritat històrica, seguir pas a pas, i des del seu començament, la llegenda formada a l'entorn de la genial figura.

Començant per les popularitzades referències de l'Avi d'En Fortuny, trobem que en elles no sols hi ha error d'apreciació en un fet o qualitat determinada sinó que hi ha suplantació de retrat. Tenim motius per a suposar qui fou el que per primera vegada presentà el clítxé que ha servit per a treure'n les còpies que pinten a l'avi com «un fusteret desvalgut, un bon home amb botiga oberta al Raval de Robuster, que tot clavant bassietes o acollant frontices, feia figures de cera». Com qui no diu res! Un pobret sense preparació, instrucció ni aprenentatge, treballant contínuament de

fuster perquè s'hi tenia de guanyar la vida; *«un necessitat, ignorant de la teoria i tècnica, de la polícromia, el dibuix, l'escultura, l'emmotllar i reproduir, que sense saber com, li vingueren tots aquests coneixements i tingué prou temps per a fer diverses escultures en fang i cera, diferents retrats de celebritats, el seu propi, de notable semblança, l'agrupament de «Carlota Corday assassinant a Marat» i a la mort de la mare de Don Anton de Bofarull va treure la mascareta al cadavre amb admiració dels seus conveïns que ignoraven aquest procediment.»*

D'ésser veritat ço que acabem de copiar, resultaria un bagatge tan gros, que aplanaria al pobre fuster, o fóra poc un fuster per a sostenir cosa de tanta importància.

Algunes vegades una part d'aquests prodigis s'han vist realitzats, però barroerament, per algun solitari reclos en un cercle de prudència; més si l'ha volgut traspassar i ha pretengut exterioritzar la seva obra, la crítica i el ridícul han sigut els encarregats de fer recular els imprudents inexperts mancats d'educació en les belles arts.

Presentar una còpia del natural a tot relleu, pot assegurar-se que no és tasca pròpia d'un trist fusteret, com ens el pinten equivocadament, car l'emmotllar un cap del natural i treure'n una còpia en guix, no es capaç d'executar-ho, amb èxit, el fuster més ben plantat, ni la meitat dels arquitectes que, en compliment de l'assignatura, tenen fets treballs d'escultura a l'Escola.

Ometem ponderar el temps i estudis preliminars que són necessaris per a arribar a executar, passadorament, un retrat de tamany natural de notable semblança.

Quan l'Avi d'En Fortuny retornà a Reus, a l'any 1834, i fins que hi morí, va conservar l'anomenada de que encara feia figures de cera, però la veritat és que no s'hi dedicà més. Sens dubte en passar algunes estones a la botiga de fuster-tallista que tenia el seu fill Marian, donà lloc a que els que de nois el conegueren, ja grans, es féssin un embull de records i així, amb els

anys, s'anés perfilant la silueta de l'Avi d'En Fortuny representant-se'l com un fusteret amb ribets d'escultor tallista que feia i ensenyava figures de cera.

El senyor Anton, professor de violí, oncle d'En Fortuny, persona sèria i formal, ens explicà diferents vegades que quan ell tenia deu anys, el seu pare, (l'avi del pintor Fortuny) se l'emportà, junt amb el seu germà, a correr món, durant set anys, exhibint les figures de cera del seu Museu, esmaltant la narració de les capitals visitades amb aital riquesa de detalls, que semblava que hom s'hi trobés. La seva esposa i filla, plenes de vida i salut en l'actualitat, confirmen tot el relatat pel seu marit i pare respectivament.

Si el net no hagués resultat un astre d'aital magnitud que esfumava tot quan tenia a l'entorn, la figura i les gestes de l'avi prou s'haurien admirat en son temps destacant-se i cobrant el relleu que mereixien! Per què no li mancaven condicions per a ésser conegut i aplaudit ja siga com a escultor afortunat en aquella època en que l'art es trobava en el decadentisme, ja per l'aventurera gosadia de l'artista bohemí, doncs fou el primer espanyol que, acompanyat de la família i amb un ben habillat tren de carromats, fins aleshores no vist mai tan complert i equipat, féu un tan llarg viatge per Espanya i l'Estranger, viatge que durà set anys; set anys de delector a les multituds mostrant l'art del seu Museu de figures de ceral

Aquest sol fet mereix la més alta consideració i és digne d'elogi i de particular estudi. Més l'avi, el bondadós avi, modestament, voluntariament, s'eclipsà per a millor atendre la lloable missió de protegir al que era la llum dels seus ulls, la seva esperança, la seva il·lusió, al seu admirat net; tasca que pot considerar-se complerta abastament el dia en que En Fortuny entrà a Roma.

Roma! Quin ocult poder conserves, que malgrat els segles despertes en el qui t'evo-
ca sentiments que abans dormien; fas re-

viure en la imaginació del qui en tu pensa tot el que ha existit de formós, de tràgic, de plàstica magnificència; les gestes pròpies dels déus?

En aquella ciutat, dues vegades sublim, Fortuny hi entrà el dia 19 de Març de 1858 i l'avi, al considerar que el seu nét ja havia arribat a port, morí tranquil justament al cap d'un any: el dia 19 de Març de 1859.

Com el *Bombix mori* que fina al portar al món al papelló afortunat clos en el cercle en que ha de filar el selecte bri, meravelles de color i de riquesa, l'avi desaparegué quan va tenir segur el seu nét en l'ideal capoll on hi tenia d'elaborar la bellesa i la glòria.

La seva tasca quedà finida, i en sorgí el Geni!

FORTUNY EL SEU AVI I ELS SEUS PROTECTORS

Tots sabem que En Marian Fortuny i Marsal nasqué a Reus el dia 11 de Juny de 1838 al segon pis de la casa número 36 del Raval de Robuster.

Gautier ha dit que quan nasqué En Fortuny, totes les fades de la pintura assistiren al seu bateig i cada una li féu la seva ofrena; sols la fada del mal estigué absent.

Parlar d'En Fortuny i no dir res del seu avi, és senzillament impossible. I com tan en l'ú com en l'altre, ha incorregut algun historiador en error que cal rectificar, o els ha retratat amb fesomia que no han tingut mai en la realitat, nosaltres, assessorats per ço que consta en les partides de naixença i casament en l'Arxiu de nostra abadia, per les notícies que ens ha facilitat la

família d'En Fortuny, pel que han comprovat amics coetanis de l'eminent reusenc i pel que recordem com a espectadors, devem fer constar:

Que l'avi no sigui mai un fusteret desvalgut, per la senzilla raó de que no tingué aquest ofici, i si emprengué a peu el viatge a Barcelona, fou perquè tenia un caràcter decidit i per ésser cosa corrent, en aquella època en què no hi havia ferro-carril, entre la gent menestrala i pagesa, fer els viatges a peu quan no hi havia'l rossec de dones, tragectes molt més llargs es feien, amb l'estímul de donar satisfacció a la vanitat d'arribar a terme més aviat que la galera, la ferradura o la diligència.

Cal insistir en que el viatge no el féu a peu per necessitat, com un captaire, a la bona de Déu, com algun biògraf ha volgut suposar; ell tenia a Barcelona al seu fill gran Marian pare del seu nét estimat comptant sostenir-se al seu costat; però la mort féu irrealitzable aquest projecte arrabassant la vida a qui devia sostenir-los quan tot just empenien el viatge; aquesta desgràcia imprevista féu que a l'arribar a Barcelona, tinguessin de recórrer a les antigues amistats, doncs ell sols tenia un passament modestíssim. Entre altres béns, posseïa, de sa exclusiva propietat, la casa del carrer de Bages, número 18, segons consta en els llibres de la Casa Comunal. Hem de remarcar també que el petit Fortuny no va romandre mai abandonat a la ventura pels nostres carrers. Tot això és pintoresc però no és exacte; i ho desmentim perquè no sols afecta a la família del gran pintor, sinó als sentiments humanitaris del poble de Reus jamai posats justament en tela de judici per ningú.

(Continuarà)

